

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “ปญจกฺขนฺธ — ขั้น ๕”

ปญจกฺขนฺธ อ่านแบบภาษาบาลีว่า ปัน - จัก - ชัน - ตะ มาจากคำว่า ปญจ (๕) กับคำว่า ขนฺธ (สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งความว่างเปล่า) ช้อน กุ จึงรวมกันเป็น ปญจกฺขนฺธ แปลว่า สภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งความว่างเปล่า ๕ ประการ, ขั้น ๕ แสดงถึงความเป็นจริงของสิ่งที่มีจริงที่เกิดเพราะเหตุปัจจัยแล้วก็ดับไป ไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ว่างเปล่าจากความเป็นตัวตนเป็นสัตว์ เป็นบุคคลอย่างแท้จริง ขณะนี้ เป็นขั้น และ มีครบทั้ง ๕ ขั้น ด้วย ถ้าไม่ได้ฟังพระธรรม ไม่ได้ศึกษาพระธรรม ไม่มีทางที่จะเข้าใจถูกเห็นถูกตรงตามความเป็นจริงได้เลย

ข้อความในพระสูตรตันตปิฎก ทีฆนิกาย ปาฎิกวรรค สังคิตสูตร แสดงขั้นทั้ง ๕ ไว้ดังนี้

ขั้น ๕ อย่าง ได้แก่ ๑. รูปขั้น ๒. เวทนาขั้น ๓. สัญญาขั้น ๔. สังขารขั้น ๕. วิญญาณขั้น

ข้อความในมโนรทปฺรณี อรรถกถา พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ติตถสูตร แสดงความเป็นจริงของขั้นแต่ละขั้นไว้ดังนี้

“จิต นั้น ได้แก่ วิญญาณขั้น

เวทนาที่เกิดร่วมกับวิญญาณขั้น นั้น ชื่อว่า เวทนาขั้น

สัญญาที่เกิดร่วมกับวิญญาณขั้นนั้น ชื่อว่า สัญญาขั้น

ผัสสะและเจตนา เป็นต้น ที่เกิดร่วมกับวิญญาณขั้นนั้น ชื่อว่า สังขารขั้น

ขั้นทั้ง ๕ ดังว่ามานี้ ชื่อว่า รูปขั้น (นามขั้น ๔).

อนึ่ง มหาภูตรูป ๔ และรูปที่อาศัยมหาภูตรูป ๔ ชื่อว่า รูปขั้น.

บรรดารูปขั้นและอรุปขั้นนั้น อรูปขั้น ๔ เป็นนาม รูปขั้นเป็นรูป.

มีธรรมอยู่ ๒ อย่างเท่านั้น คือ นาม ๑ รูป ๑”

.....

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมีมาตลอดระยะเวลาที่ยาวนานถึงสี่สงฆ์แสนกัปก็เพื่อที่จะทรงตรัสรู้ (รู้อย่างแจ่มแจ้ง) ซึ่งสภาพธรรมที่มีจริงด้วยพระองค์เอง โดยไม่มีใครเป็นครูเป็นอาจารย์ เมื่อพระองค์ทรงได้ตรัสรู้แล้วทรงมีพระมหากรุณา แสดงสิ่งที่พระองค์ได้ตรัสรู้ให้สัตว์โลกได้เข้าใจถูกเห็นถูกตาม ซึ่งมีผู้ที่ได้รับประโยชน์จากพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงมากมายนับไม่ถ้วนตลอดพระชนม์ชีพ พระองค์ทรงให้ประโยชน์กับคนอื่นจากแต่ละคำ ถึงแม้ว่าบุคคลผู้นั้นจะอยู่แสนไกลหรือแม้กระทั่งช่วงเวลาใกล้ที่จะเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ทรงไม่ละเว้นโอกาสที่จะให้คนอื่นได้รับสิ่งที่จะเป็นประโยชน์แก่เขาต่อไปในสังสารวัฏฏ์ จะเห็นได้ว่าพระธรรมที่ทรงแสดงมาจากการตรัสรู้ความจริงของสิ่งที่มีจริงทุกขณะ การตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีจริง ต้องรู้

ในสิ่งที่มีจริง ขณะนี้มีสิ่งที่มีจริง เพราะฉะนั้น ธรรมที่ทรงตรัสรู้นั้น ทรงตรัสรู้ความจริงที่มีอยู่
ทุกกาลสมัย

คำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ล้าสมัย ประโยชน์ที่พระองค์ทรงมอบให้กับพุทธบริษัทก็คือ
ความเข้าใจซึ่งไม่เคยเข้าใจมาก่อน ถ้าหากกล่าวถึงการที่จะให้อะไรแก่ใคร ไม่ว่าจะเป็นเพชรนิลจินดา
แก้วแหวนเงินทองเสื้อผ้าอาหาร เป็นต้น สิ่งนั้นไม่ได้ดำรงอยู่ มีวันต้องหมดสิ้นไปแน่ แต่คำของ
พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทำให้ความเข้าใจของคนที่เข้าใจแล้วไม่มีหมด แต่จะสะสมสืบต่อไปจนกระทั่ง
สามารถรู้ความจริงจนถึงความเป็นพระอรหันต์บุคคลได้ แสดงให้เห็นว่าความเข้าใจเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด

แม้แต่ในคำว่า ชันท์ ๕ ก็ต้องฟังให้เข้าใจว่า มีในขณะนี้จริงๆ ซึ่งเป็นธรรมที่มีจริง ที่เกิด
เพราะเหตุปัจจัย เกิดแล้วดับไม่กลับมาอีกเลย ทุกขณะไม่พ้นไปจากชันท์ ๕ เลย ซึ่งเป็นสภาพธรรม
ที่เกิดขึ้นเป็นไป เมื่อเกิดแล้วก็ดับไปไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน เป็นสภาพธรรมที่ทรงไว้ซึ่งความว่างเปล่า
จากความเป็นสัตว์เป็นบุคคล เป็นตัวตน **ที่จะเป็นประโยชน์แล้ว ความเข้าใจมาก่อน ชื่อมาทีหลัง**
เพราะจริงๆ แล้ว ชันท์ ๕ มีจริงๆ และมีจริงในชีวิตประจำวันในขณะนี้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นกล่าวถึง
สภาพธรรมใด ก็ไม่พ้นจากชันท์ เลย ไม่ว่าจะเป็นเห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ลิ้มรส รู้สิ่งที่กระทบสัมผัสกาย
คิดนึก กุศล อกุศล เป็นต้น ล้วนมีจริง ๆ เกิดแล้วดับไป ทั้งหมด เป็นชันท์

ชันท์ ๕ โดยประเภท ได้แก่ รูปชันท์ (รูปทั้งหมด) ๑ เวทนาชันท์ (ความรู้สึก) ๑ สัญญาชันท์
(ความจำ) ๑ สังขารชันท์ (เจตสิกซึ่งเป็นสภาพธรรมที่เกิดประกอบพร้อมกับจิต ๕๐ ประเภท มี ผัสสะ
เป็นต้น) ๑ วิญญาณชันท์ (จิตทุกประเภท) ๑ ไม่ใช่ให้จำในจำนวน แต่ให้เริ่มเข้าใจว่า ต้องมีจริง
เกิดขึ้นเป็นไปตามเหตุปัจจัย **สิ่งใดก็ตามที่มีจริงที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย ทั้งหมด เป็นชันท์**
เมื่อเกิดขึ้นแล้วก็หมดไป ไม่ได้ยั่งยืนเลย ยกตัวอย่างเช่น ในขณะนี้ สิ่งที่มีจริงๆ ทางตา สิ่งที่
ปรากฏทางตาเกิดแล้วปรากฏ เมื่อมีสภาพรู้กำลังเห็นสิ่งนั้น จึงปรากฏว่าสิ่งนั้นมีจริงๆ แล้วก็ดับไป
ไม่กลับมาอีกเลย เพราะฉะนั้นสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา ต้องเกิดแน่นอนเพราะปรากฏว่ามีจริงๆ
เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป และ เห็น มีจริงๆ เกิดขึ้นแล้วก็ดับไป จึงประมวลได้ว่า ในขณะนี้เห็น มีอะไร
บ้างที่เป็นชันท์ กล่าวคือ สิ่งที่ปรากฏทางตา เป็นรูปชันท์ และ เห็น ก็เป็นชันท์ คือ เป็นวิญญาณชันท์
และในขณะนี้เห็นเกิดขึ้น ก็มีเจตสิกเกิดร่วมด้วย ได้แก่ สัญญาเจตสิกเป็นสัญญาชันท์ เวทนาเจตสิก
เป็นเวทนาชันท์ เจตสิกอีก ๔๓ ที่เกิดร่วมกับจิตเห็น คือ ผัสสะ (สภาพที่กระทบอารมณ์) เจตนา
(สภาพที่จงใจชวนชวายเป็นสภาพธรรมที่เกิดร่วมกันทำกิจหน้าที่) เอกัคคตา (สภาพที่ตั้งมั่นในอารมณ์)
ชีวิตินทรีย์ (สภาพที่เกิดขึ้นทำให้จิตและเจตสิกที่เกิดร่วมด้วยดำรงอยู่จนกว่าจะดับไป) และ มนสิการะ
(สภาพที่ใส่ใจในอารมณ์) ก็เป็นสังขารชันท์ ล้วนเป็นสภาพธรรมที่มีจริงแต่ละหนึ่งๆ ที่เกิดขึ้นแล้วก็
ดับไป นี่คือการยกตัวอย่างให้เข้าใจถึงความเป็นชันท์ ขณะนี้เป็นอย่างนี้ไม่พ้นจากชันท์เลย **ธรรมมี**
มากทีเดียว จึงต้องค่อยๆ ฟังค่อยๆ ศึกษาเพื่อความเข้าใจถูกต้องยิ่งขึ้นต่อไป トラバドテヒョウ
ประโยชน์ ฟังต่อไป ศึกษาต่อไป ไม่ขาดการฟังการศึกษา ความเข้าใจถูกต้องก็จะค่อยๆ เจริญขึ้น
มั่นคงขึ้น

จากการที่ไม่รู้เลยว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ความจริงที่กำลังมีในขณะนี้ ก็เริ่มที่จะรู้ว่า สิ่งที่มีจริงในขณะนี้ เป็นสิ่งที่พระองค์ทรงตรัสรู้เพื่อให้คนที่กำลังฟังในขณะนี้ รู้ตาม ไม่ใช่คิดเอง การฟังพระธรรม สะสมความเข้าใจไปที่ละเล็กทีละน้อย ทำให้เริ่มเข้าใจความจริงของสิ่งที่ มีในขณะนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดแล้วก็ดับ ไม่กลับมาอีกเลย ทรงไว้ซึ่งความว่างเปล่า กล่าวคือ ว่างเปล่าจากความเป็นตัวตนเป็นสัตว์เป็น ธรรมเป็นอย่างนี้ เป็นแต่ละขั้นจริงๆ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เมื่อได้ฟังพระธรรมศึกษาพระธรรม ก็จะเป็นไปเพื่อความเข้าใจถูกเห็นถูก ว่าทุกขณะ มีแต่ธรรมเท่านั้นที่เกิดขึ้นเป็นไป ซึ่งจะเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูลโดยตลอด เป็นไปเพื่อ ขัดเกลาละคลายความไม่รู้และละคลายการยึดถือสภาพธรรมว่าเป็นตัวตน เป็นสัตว์เป็นบุคคลได้ในที่สุด.

ชมรมบ้านรัชมะ มศพ. : www.dhammahomefellowship.com, โทร . ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗